

ХАВСРАЛТ СУДАЛГАА

**ЦАХИМ ГЭМТ ХЭРЭГ
ГЭЖ ЮУ ВЭ?**

Интернетийн хэрэглээ өсөхийн хэрээр хүн төрөлхтний харилцаа илүү ойр болжээ. World Wide Web нь нийтлэг, өргөн уудам орон зайг хамардаг хэдий ч цахим ертөнц хэмээх нэг хэсэгхэн газарт хэрэглэгчид бие биетэйгээ улам бүр ойртон харилцаж байгаа нь үүний нэг онцлог юм. Харин цахим ертөнцөд хэтэрхий олон цагийг өнгөрүүлж байгаа хүмүүсийн хувьд энэ нь цахим гэмт хэрэг гарах томоохон асуудал араасаа дагуулж байна. Хууль сахиулах байгууллагууд энэ хэрэгтэй тэмцэхээр хичнээн ажиллаж байгаа ч энэ хэрэг тасралтгүй өссөөр олон хүн хортой программ хангамж, оюуны өмчийн хулгай, хувь хүний мэдээллийн хулгай, хакер зэрэгт өртсөөр л байгаа.

Цахим гэмт хэргийн хохирогч болохгүйн тулд гол, чухал мэдээллээ хамгаалах хамгийн сайн арга нь интернетээр явуулж, ашиглаж байгаа мэдээллээ баталгаатай, аюулгүй байлгах программ болон техник хангамжийн нэгдсэн систем бүхий аюулгүйн хамгаалалт хэрэглэх явдал юм.

Цахим гэмт хэргийн үүсэл

1990-ээд оноос компьютер болон нийтийн сүлжээ дэлгэрч эхлэх үед системийн талаар илүү мэдээлэл олж авахын тулд хакерийн үйл ажиллагаа үндсэндээ эхэлсэн байдаг. Хакерчид хамгийн сайн хакерчин болохын тулд бие биетэйгээ өрсөлдсөнөөс болж цэргийн болон худалдааны байгууллагуудын маш олон сүлжээнд хохирол учруулжээ. Анхандаа тэдгээр хакерчдын оролдлого бүтэлгүй болж байсан ч хортой программтай болсноор энэ нь тэр дороо хаа сайгүй тархаж сүлжээ, системийг гэмтээн хэвийн хурдыг удаан ажиллагаатай болгож эхэлжээ. Хакерчид илүү мэдлэг чадвар хуримтлуулахын хэрээр бусдыг мэхэлж, луйвардан

ашиг олоход тэр чадвараа ашиглаж эхэлсэн байна.

Цахим гэмт хэргийн төрөл

Интернетээр үйлдэж байгаа ямар ч гэмт хэрэг бол цахим гэмт хэрэг юм. Олон төрлийн цахим гэмт хэрэг байж болох бөгөөд хамгийн нийтлэг төрлүүдийг энд авч үзэж байна.

Хакерийн үйл ажиллагаа:

Энэ нь хувь хүний компьютерт халдан хувийн болон эмзэг чухал мэдээллийг авдаг нэгэн төрлийн гэмт хэрэг юм. АНУ-д хакерийн гэмт хэргийг хүнд гэмт хэрэгт тооцон ял эдлүүлдэг байна. Хакерийн үйл ажиллагаа явуулахын тулд хэрэгтэн хувь хүний компьютерт нэвтэрч болох олон янзын программ хангамжийг ашигладаг бөгөөд тэр хүний компьютерт зайнаас хандаж байгаа учраас мэдэгддэггүй.

Оюуны өмчийн хулгай:

Зохиогчийн эрхийг зөрчин, хөгжим, кино, тоглоом, программ хангамж зэргийг татаж авах нь оюуны өмчийн хулгайн цахим гэмт хэрэг болно. Программ хангамжийн хууль бус ажиллагааг дэмждэг хамтын эзэмшлийн вэб хуудаснууд олон гардаг бөгөөд тэдгээрийн ихэнхийг Холбооны Мөрдөх Товчоо хяналтандаа авч ажиллаж байна. Өнөөдөр хууль эрхзүйн систем энэ цахим гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд чиглэгдэж байгаа бөгөөд хүмүүсийг хууль бусаар мэдээлэл татаж авахаас урьдчилан сэргийлэх хууль тогтоомж гарсан байдаг.

Цахимаар ангуучлах:

Сүлжээгээр захидал зурвас их хэмжээгээр хохирогчруу илгээх нь нэг төрлийн цахим заналхийлэл дарамт юм. Ангуучид нь хохирогчоо мэдэж байдаг бөгөөд ийм хэрэг хийхдээ интернет ашигладаг байна. Гэхдээ тэдний үйлдэл нь хүссэн үр дүндээ хүрэхгүй тохиолдолд хохирогчийн амьдралыг сүйтгэхийн тулд цахим ангуучлалаа онлайн бус нөхцөлд эхлүүлдэг.

Хувийн мэдээллийн хулгай:

Хүмүүс интернетээр банкны үйлчилгээ хийх, мөнгө шилжүүлэх зэрэг нь ийм төрлийн гэмт хэрэг гарах гол шалтгаан болдог байна. Тухайн хэрэгтэн ийм хэрэг хийхдээ хувь хүний нэрийг ашиглан онлайн аар юм худалдан авах эсвэл мөнгө завшихын тулд тэр хүний банкны данс, зээлийн карт, нийгмийн даатгал болон дебит картны мэдээлэл мөн бусад чухал мэдээллийг ашигладаг. Энэ нь хувь хүнийг санхүүгийн маш их алдагдалд оруулахаас гадна дансны бичилт түүхийг хорлон сүйтгэдэг байна.

Хортой программ хангамж:

Энэ нь сүлжээг тасалдуулахад интернетээр ашигладаг программ юм. Энэ программыг тухайн хохирогчийн системд нэвтэрч хэрэгтэй чухал мэдээллээ авах, тэр системийг гэмтээхийн тулд ашигладаг.

Хүүхдийг уруу татах, өөртөө татах:

Бага насны хүүхдүүдтэй чатлах замаар өдөж хоргоон садар самуунд уруу татах зорилготой цахим гэмт хэргийн бас нэгэн төрөл юм. Хүүхдүүдийг садар самуунд өртөхөөс сэргийлэх, энэ явдлыг багасгах зорилгоор АНУ-ын Холбооны Мөрдөх Товчоо хүүхдүүд харьцдаг чат өрөөг байнга хянадаг байна.

Цахим гэмт хэрэг үйлдэгдэх шалтгаан, нөхцөл

Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ өндөр, эрсдэл бага байгаа газарт нөхцөл байдлын давуу талыг ашиглахыг хүсч буй хүмүүсийг олж харах нь чухал. Энэ л цахим гэмт хэрэг гарах нэг хэлбэр гэсэн үг. Хэрэгтэй чухал мэдээллийг ашиглана гэдэг бол их том олз бөгөөд ийм хэрэгтэнийг олоход хэцүү.

Цахим гэмт хэрэг үйлддэг хэрэгтнүүд өөрсдийн мэдлэг чадвараа шударгаар ажиллахад хэрэглэхийн оронд аль болох амар хялбар аргаар хурдан ашиг олохын тулд бусдыг хуурч мэхлэх,

тэднийг ашиглах, тэднээс мөн хулгай хийхийг зорьдог.

Өнөөдөр цахим гэмт хэрэг нь бодит аюул занал болоод байгаа бөгөөд хуучны дээрэм тонуул, хулгай хийхээс огт өөр хэрэг юм. Маш энгийн арга замаар ямар ч биеийн оролцоогүйгээр энэ хэргийг тэд үйлддэг. Гэмт этгээдүүд энэ хэргийг алсын зайнаас үйлдэж болох бөгөөд хэрэг хийж байгаа улс орныхоо хууль сахиулагч байгууллагуудаас айх, санаа зовох шаардлага тэдэнд байдаггүй. Цахимаар хэрэг үйлдэгчид нь хүмүүсийг цахим худалдаа болон онлайн шилжүүлэг хийх үед нь ашигладаг байна.

Цахим хэргийн үйлдэх ерөнхий ангилал

Цахим гэмт хэргийг ямар байдлаар хэрэг үйлдэж хохирол учруулж байгаагаар нь дараах гурван янзаар ерөнхийд нь ангилж авч үздэг.

1. Хувь хүнд халдах

Цахим ангууллал хийх, садар самууныг сурталчлах, хүний наймаа болон хохирогчдод хэтэрхий халамж анхаарал хандуулах зэрэг нь хувь хүнд халдаж байгаа хэрэг юм. Хууль сахиулах байгууллагууд нь энэ хэрэгт маш их анхаарал хандуулдаг ба гэмт этгээдийг олох, баривчлахын тулд олон улсын хэмжээнд хүчээ нэгтгэн ажиллаж байна.

2. Бусдын эд хөрөнгөнд халдах

Бодит амьдрал дээр хулгай дээрэм хийхтэй адил цахим ертөнцөд ч хулгай дээрмийн хэрэг гардаг. Цахим ертөнцөд хэрэгтнүүд хувь хүний банкны мэдээллийг хулгайлж мөнгө идэх, онлайнаар их хэмжээний худалдаа хийхийн тулд бусдын зээлийн карт ашиглах, бусдын хөдөлмөрлөж олсон мөнгийг завших, байгууллагын сайтад нэвтэрч хэрэгтэй мэдээлэл авахын тулд эсвэл системийг нь гэмтээхийн тулд хортой программ ашиглах зэргээр бусдын эд хөрөнгөнд халддаг. Онлайн бус ертөнцөд бусдын эд хөрөнгийг сүйтгэдэгтэй адил хортой

программ нь компьютерийн программ хангамж, болон техник хангамжийг гэмтээдэг.

3. Засгийн газарт халдах

Дээр өгүүлсэн хоёр хэргээс тийм нийтлэг биш ч энэ хэргийг цахим терроризм гэж хэлж болно. Хэрэв амжилттай болох юм бол энгийн ард иргэдийн дунд сандрал, үймээн самуун дэгдээх аюултай. Гэмт этгээдүүд засгийн газар, төрийн байгууллагууд, цэргийн байгууллагуудын вэбсайтад нэвтэрч хакердах, суртал нэвтрүүлэг тараах үйл ажиллагааг явуулдаг. Эдгээр этгээдүүд нь бусад улс үндэстэний террорист бүлэглэл байж болох юм.

Аль ч ангилалд хэрэг үйлдэгч нь янз бүрийн арга ашиглаж болох ба ашиглаж байгаа аргууд нь өөр байдаг байна.

Цахим гэмт хэрэгтэй хэрхэн тэмцэх вэ?

Цахимаар гэмт хэрэг үйлддэг ихэнх этгээдүүд бие биетэйгээ чөлөөт сүлжээгээр хамтарч ажилладаг. Бодит ертөнцөөс ялгаатай нь гэмт этгээдүүд бие биетэйгээ өрсөлдөж нэгнийхээ дээр гарах гэж тэмцдэггүй. Харин ч чадвараа сайжруулахын тулд хамтарч ажиллан, өөр шинэ боломж хайн бие биедээ тусалдаг байна.

Хууль сахиулах байгууллагууд цахим хэрэгтнүүдийг алдахгүй мөшгөхийг хичээдэг ч энэ нь нилээд хэцүү ажил гэдэг нь тодорхой юм. Хууль сахиулах байгууллагууд үр дүнтэй амжилттай ажиллахыг оролдож байгаа ч гэмт этгээдүүдийн хэрэглэж байгаа арга улам нарийсч, техник технолог маш хурдацтай хөгжин өөрчлөгдөж байна. Тиймээс худалдааны болон засгийн газрын байгууллагууд өөрсдийгөө хамгаалах өөр арга зам хайх хэрэгтэй.

Кросс-ДомэйнШийдэлийн аргуудыг ашиглах нь хамгийн сайн арга. Байгууллагууд кросс домэйны аюулгүй байдлын аргыг хэрэглэхдээ мэдээлэл солилцоо нь аюулгүй байдлын дүрмийг баримталдаг гэдэгт найдах боломжтой. Энэ нь гар болон автомат дамжуулалтыг хоёуланг

нь баталгаажуулж, аюулгүй байдлын тусгай ангилал дотор гарч ирэх мэдээлэлд хандалт хийдэг программ хангамж, техник хангамж бүхий нэгдсэн систем ашиглах арга юм. Тус аргыг хэрэглэснээр сүлжээ болон системийг аюулгүй хэрэглэх боломжтой.

Кросс-ДомэйнШийдэл нь аюулгүй, баталгаа бүхий домэйн ашиглан бүх мэдээллийг нууцлах чадвартай учраас худалдааны болон засгийн газрын байгууллагууд нь гэмт этгээдүүд сүлжээрүү нь орж хэрэгтэй мэдээлэлд нь хандаж тандалт хийхээс сэргийлэн энэ аюулгүйн арга шийдлийг хэрэглэдэг байна.

Ашигласан материал:

1. <http://www.crossdomainsolutions.com>
2. <http://www.datacenter.gov.mn/>
3. <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/cyber-crime/>
4. <http://hugduudhuu.blog.gogo.mn/read/entry2371>

*Орчуулсан. ХСИС-ийн
Төгсөлтийн дараах сургуулийн
Гадаад хэл сургалтын багийн
багш, цагдаагийн ахлах дэслэгч
С.Алимаа*